

Vi på SMK

*Et frirum fra kræft gennem kunstgrupper på
Statens Museum for Kunst*

Marie Møller Bertelsen
Sociolog, Københavns Universitet

FORFATTERSKOLEN PS!

Abstract

I efteråret 2020 blev initiativet "Vi på SMK" startet af Sofie Kragh-Müller, leder af Forfatterskolen PSI, i samarbejde med Statens Museum for Kunst med interaktionsdesigner Louise Springborg. Vi på SMK var et tiltag for grupper bestående af unge med en kræftdiagnose, der digitalt deltog i samtale og skriftlige udfoldelser om kunst. Formålet med denne rapport er at undersøge betydningen for kræftpatienter af at deltage i Vi på SMK, og hvordan deltagelsen var med til at skabe et særligt grupperum med gensidig forståelse, der kan eksemplificere en ny tilgang til kunst. Jeg lavede denne undersøgelse på baggrund af 18 kvalitative, semi-strukturerede interviews af 12 deltagere, der var med Vi på SMK i perioden oktober 2020 til februar 2021. Derudover deltog jeg i sessionerne delvist som observant og også som quasi-deltager. Deres udtalelser og syn på kunst er analyseret med udgangspunkt i de symbolske interaktionister George Herbert Mead, Herbert Blumer og Erving Goffman i kombination med Randall Collins interaktionsritualer og Axel Honneths anerkendelsesteorier.

Undersøgelsen fandt, at Vi på SMK skabte øget koncentration og fordybelse i kunst grundet fælles fokus og fælles aktivitet. Gennem interaktion med de andre deltagere, som forklaret af symbolsk interaktionisme, blev selvrefleksion, selvforståelse og anerkendelse skabt gennem fortolkning og kommunikation med de andre deltagere. Den fælles diagnose gjorde, at kræften fyldte mindre og krævede mindre "ansigtsarbejde" og emotionelt arbejde, forklaret af henholdsvis Goffman og Hochschild, og kunsten overtog i stedet. Vi på SMK muliggjorde derfor en anden identitetspositionering og rollepåtagelse, da det omgik forskelsbehandling. Det digitale format har endvidere skabt et særligt indblik i online brug af kunst, hvor gruppesammenhæng og fordybelse var muligt, dog med efterspørgsel efter fysisk møde.

Nøgleord: kunstgrupper, kræftgrupper, kunst, skrivning, museum, selvforståelse, gruppe, symbolsk interaktionisme, digitalisering, onlinegrupper

Om projektet

“Den kunstneriske oplevelse er hverken at betragte eller beundre, men at leve sig ind i kunstværket” - Asger Jorn

I efteråret 2020 blev initiativet “Vi på SMK” startet af Sofie Kragh-Müller¹, der er leder af Forfatterskolen PSI² (for personer med en psykiatrisk diagnose), i samarbejde med Statens Museum for Kunst, navnlig interaktionsdesigner Louise Springborg. Projektet var støttet og muliggjort af Statens Kunstfond via puljen “Sammen om Kunsten”.

Baggrunden for Vi på SMK var projektet “Art Out Loud”, der i 2019 blev startet af Sofie Kragh-Müller også i samarbejde med Statens Museum for Kunst og støttet af Statens Kunstfond. Her samledes unge med en psykisk diagnose, såsom skizofreni eller autisme to gange om ugen for at se på billedkunst og efterfølgende skrive om det. Den tilgang ledte i 2020 til projektet “SammenKunst” på Statens Museum for Kunst, der på lignende vis indebar digital samtale om kunstværker.

Vi på SMK startede i oktober 2020 og var oprettet for unge i alderen 18-39, der har eller har haft en kræftdiagnose. Her blev der i grupper på 4-8 deltagere talt om kunst og udført skriveøvelser om og relaterende et udvalgt kunstværk. Der var i alt 3 grupper, hvor man som deltager var med i én gruppe, der strakte sig over 4 torsdage i halvanden time. Projektet ville skabe et unikt, kreativt og ikke mindst åbent forum for, at unge kan tale om alt fra hverdagslige overvejelser til de større, abstrakte tanker. Rapportens motivation var dels at evaluere projektet til videre forløb, men formålet var også at opnå unik viden om digital gruppedannelse, kunstgrupper og en anderledes og mere holistisk tilgang til det at have en kræftdiagnose.

Mere konkret var ideen at skabe kunst som et tredje fokuspunkt. Det indebærer, at man i stedet for at fokusere på deltageren og facilitatoren (eller patienten og behandleren), lægger et andet fokus, hvilket her vil være kunstværkerne og skriveøvelserne. Derfor bliver projektet beskrevet som kunstgrupper og ikke kunstterapi. Dels kan det være intimiderende, når det forventes, at man udleverer sine personlige oplevelser til folk, man ikke har et intimt forhold til (Mik-Meyer 2004), og derudover anbefales det generelt for gruppesamtaler med kræfttramte, at man i stedet tillader, at deltagerne selv naturligt fører samtalen (Spiegel & Classen 2020:89). En ellers velmenende strategi om at forsøge at skabe personlig udvikling hos en kræftpatient, og/eller lave aktiv coping, kan ofte være udtryk for facilitatorens egne behov og faglig interesse (Tanggaard et al. 2014). Derfor var det deltagerne i kræftgruppen, der konkret styrede emnerne under Vi på SMK og under interviewene.

---

¹ Hjemmeside: www.sofiekmueller.dk

² Hjemmeside: www.forfatterskolenps.dk

Nuværende litteratur

Kunst- og kræftfeltet

Hver tredje dansker får i dag kræft, inden de fylder 75 (Kræftens Bekæmpelse), hvorfor kræftforskning i Danmark er et stort og støttet forskningsfelt. Hvis vi ser på forskning inden for kræft og kunst, bliver det dog betydeligt snævret ind og er stort set ikkeeksisterende i dansk kontekst. Den forskning, der eksisterer, er mest forskning fra et praktisk perspektiv, eksempelvis udgivet af sygeplejersker eller andre med sundhedsfaglig baggrund, frem for et samfundsfagligt eller kunsthøgskoleligt udgangspunkt.

Forskning inden for kunst og kræft er generelt et nyt forskningsfelt, i og med at det først har taget tilløb de sidste par år (Geue et al. 2011), og derfor vil følgende litteratur primært arbejde inden for kunstterapi, da jeg fandt, at andre forskningsfelter ikke er fyldestgørende nok. Det understreges dog igen, at Vi på SMK ikke er et terapiforløb, men der vil naturligvis være fællesnævner, da begge indebærer grupper for kræftpatienter i kombination med brug af kunst.

Centrale forskningsprojekter

Af forskning i personer med en kræftdiagnose og brug af kunst, er nævneværdige forskning Forzoni et al. (2010), Monti et al. (2006), Hoffman (2016), Seung-Ho Jang et al. (2016), Bozcuk et al. (2017), Lee et al. (2016), Nainis et al. (2006) og Lefe et al. (2015).

I disse artikler fandt man, blandt andet, at gruppedeltagelse i kunstterapi afhjælp psykosomatiske symptomer³, eksempelvis depression, angst og i flere af artiklerne forbedrede brugen af kunst livskvaliteten. Det er et centralt og gentaget fund, at brug af kunst kan afhjælpe og bearbejde negative følgevirkninger af kræft (Green 2014; Kirshbaum et al. 2017). Eksempelvis har forskning vist, at det specifikt at male og lave visuel kunst kan afhjælpe stress (Girja 2020). Anden fremtrædende forskning, som Kerr et al. (2018), Bell (2009) og Stephen et al. (2014) fandt, at det er de psykosociale forhold, herunder støttegrupper, der er vigtig for at afhjælpe følgevirkninger som depression og følelse af meningsløshed (Kerr et al. 2018; Bell 2009, Stephen et al. 2014).

En stor del af denne rapportes forståelse af kræftpatienter i gruppeforløb kommer fra "Group Therapy for Cancer Patients: a Research-Based Handbook of Psychosocial Care" af Spiegel og Classen (2000). En af deres centrale pointer er, at vi i takt med vores store fremskridt inden for kræftbehandling nu bør sætte fokus på, hvordan man *lever* med kræft, frem for at *dø* med den (Spiegel & Classen 2000:3f). Her understreger de blandt andet, at det er relevant at tale om, *hvordan* vi bearbejder dette, da vi særligt i vores vestlige samfund ikke sætter fokus på sygdom og død, eksempel kan hospitalsvæsenet føles som klinisk og uforstående (ibid.).

---

³ Psykosomatisk indebære, at sygdomme har en årsagsforbindelse til psykologisk og emotionel stress, dermed et samspil mellem det kropslige og psykiske

2021. 9. april.

Dansk forskning

Hvis vi ser på forskning i kræftpatienter og brug af kunst, er der som nævnt mindre forskning på feltet. Dog er der artikler, der viser mere bredt, at kunst- og kulturaktiviteter har positiv effekt på psykosomatiske sygdomme⁴ (Jensen & Bonde 2017). Derudover har en rapport fra Amtrådsforeningen og Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2003) fundet, at kræftforløb ofte medfører en påtagelse af en sygdomsrolle, der kan skabe en følelse af manglende accept fra andre og en ændring i rolle og status i forholdene til andre i ens liv. En anden dansk undersøgelse fandt, at kræft hos unge kan medføre mindre støtte fra venner, der ikke er kræftramte og anderledes behandling fra venner, hvorfor sociale fællesskaber med andre kræftramte er vigtig (Olsen 2018). I ovennævnte udenlandske artikel af Monti et al. (2006) blev det også understreget, at det var vigtigt at have relationer til andre, der også har en diagnose, da det er normalt at opleve isolation og ensomhed.

Digitalisering

I forhold til kunstgrupper, der er digitale, udgør det et smalt felt, men forskning i online kunstgrupper for unge med kræft fandt, at de digitale grupper stadig kan skabe tryghed og en følelse af social forbindelse, hvilket er grundet den stadig eksisterende gruppestøtte og dialog om kunst (Collie 2016). En anden undersøgelse fandt, at digitale grupper for kræftramte gav gruppesammenhæng og beskriver omend mere abstrakt, at det gav håb, katarsis og altruisme med de andre deltagere (Vilhauer 2009).

Museets modernisering

Museets strategier

Vi på SMK blev lavet i samarbejde med Statens Museum for Kunst, og derfor vil jeg kort beskrive museet og dets nye strategier. Statens Museum for Kunst (forkortet SMK) har som Danmarks største kunstmuseum siden sin overgang fra adeligheden til staten i 1848 i stigende grad gået i en demokratiserende retning, hvilket blandt andet indebærer almen tilgængelighed til kulturarv for danskerne (smk.dk, a; Kulturministeriet). Endvidere forsøger museet at belyse udviklingen, der sker i dag i Danmark og omverdenen. Museets officielle formål er at udvikle museumsområdet og skabe nationalt og internationalt samarbejde, hvilket de beskriver som "SMK for Alle". Statens Museum for Kunst er også en del af ICOM (The International Council of Museums), hvis nyeste strategiske plan indebærer at inkorporere museer globalt i et større netværk og også tage større ansvar for at facilitere debat, forme borgeres identitet, øge deres deltagelse og styrke civilsamfundet i de respektive lande (ICOM:5). Dermed udgør det et af mange eksempler på en stigende tendens inden for kunstverdenen om brugerinddragelse og demokratisering.

---

⁴ -//-

Digitalisering

I løbet af de seneste år, 2016-2021, har museet også gået i retning af digitalisering, mere specifikt "SMK Open", der er en yderlig tilgængeliggørelse af museets samling (smk.dk, c). Den specifikke vision er at gøre kunsten åben og relevant for flere danskere som et digitalt museum, der skulle gøre værkerne tilgængelige online. Museet udtaler, at den egentlige innovation ligger i en digital infrastruktur (smk.dk, b), hvor formidlingen går fra monologisk til dialogisk. Da der udover dette på kulturområdet har været faldende bevillinger og mange om budet, er digitaliteten særligt nødvendigt (smk.dk, b).

Forskellige teoretikere inden for museologi peger også på en mere partcipatorisk tilgang⁵ (Knell et. al 2007; Simon 2010; Martins. et. al 2021; Parry 2010), og der er spirende initiativer globalt, såsom det fælles digitale museum "Europeana" (SLA Europe). Disse er blot nogle eksempler på en global tendens indenfor museumsverdenen, der går i retning af digitalisering og en inklusiv, interaktiv museumsoplevelse.

Beskrivelse af Vi på SMK

Vi på SMK er et gratis kunst- og skriveprojekt for dig, der er ung og har eller har haft kræft. Vi mødes online en gang om ugen, hvor vi skal skrive tekster og tale om et kunstværk på nye måder. I fællesskab dykker vi ned i de tanker, følelser og drømme som kunstværket sætter i gang.

Du bliver en del af en lille gruppe unge fra hele landet og får mulighed for at dele dine tekster/tegninger i en afsluttende onlinebog og på vores blog. Alle er velkomne!

Hvem er du:

- Du er mellem 18-29 år.
- Du kan lide at skrive eller tegne/male og har lyst til at gøre det mere.
- Du har lyst til at tale om kunst med andre unge, men på en måde der er personlig og ikke kræver stor viden om kunst.
- Du har måske ikke mulighed for at møde andre fysisk, men gerne vil være med i et onlineforum en gang om ugen.

Du tænker måske på forhånd, om du er god nok til at være med – det er du!

Vi laver et rum, hvor der er plads til alle, og hvor alle har noget godt ud af det. Til gengæld får du mulighed for at møde en forfatter og en kunstformidler, der arbejder med skrift og kunst hele tiden og som elsker at skabe et anderledes rum for at opleve kunst.

Model 1: Beskrivelsen af "Vi på SMK"⁶.

Beskrivelse af projektet fra www.smk.dk/article/vi-paa-smk

Note: Aldersgruppen blev øget fra 18-29 til 18-39 for at inkludere flere.

⁵ Eksempelvis Nina Simons guide "The Participatory Museum",

⁶ Alderen blev senere øget fra 18-39 år for at rumme flere deltagere

Metodologi og forskningsdesign

Metode

Projektet Vi på SMK strakte sig fra slut oktober 2020 til slut februar 2021. Vi på SMK var delt op i grupper, hvor man deltog 4 torsdage i halvanden time om eftermiddagen. Vi valgte at lave to "bonusgange" til den sidste gruppe, da det blev efterspurgt. Data for undersøgelsen er baseret på 18 kvalitative, semistrukturerede interviews af 12 deltagere, og derudover deltog jeg i sessionerne primært som observator, men også som quasi-deltager.

Jeg har igennem forløbet været i løbende dialog med facilitatorerne Louise Springborg og Sofie Müller under planlægningerne og udarbejdelse af projektet. Formålet med interviewene var dels praktisk at få indblik i de deltagendes baggrund, deres motivation for at deltage, men det var også for at undersøge, hvad der skete under samtalerne i forhold til gruppedynamik, selvforståelse og i forhold til brugen af kunst. Selve interviewene varede 30-60 minutter og var udført digitalt via Zoom med undtagelse af to interviews, der blev udført og optaget over telefon, efterspurgt af de interviewede. Af de 12 deltagende var der 4 mænd og 8 kvinder, der alle var i alderen fra 19 til 36, hvoraf størstedelen var omkring de 30 år. Interviewene blev udført semi-strukturerede, hvilket vil sige, at der var en interviewguide med overordnede temaer, men med mulighed for at de interviewede frit kunne bevæge samtalen i andre retninger. Den tilgang blev valgt grundet dens mulighed for nuanceren og udspørgen, men stadig med et fast fokus for undersøgelsen (Brinkmann & Tanggaard 2015).

Rapportens tilgang var induktiv-abduktiv, hvor mine hypoteser blev udviklet og efterprøvet løbende (Larsen et al. 2011:746f). Grundet den løbende udvikling af Vi på SMK, der er den første af sin slags, valgte jeg derfor den vekslende proces, der pendulerer mellem empiri og teori

Rekruttering

Rekrutteringen og kommunikation udadtil foregik via SMKs underhjemmeside www.vipaasmk.dk. Derudover blev der oprettet en Facebook-side, Facebook-gruppe og en Instagram-profil. Gennem alle platforme forsøgte vi at rekruttere deltagere, og størstedelen af informanterne viste sig i første omgang at blive rekrutteret gennem direkte opsøgning over Instagram, hvor de blev fundet ved hjælp af særlige hashtags (eksempelvis #kræft, #cancer), der ledte os til deres profiler. Herefter var snowball-faktoren central, da vi gennem kontakt med de første deltagere fik spredt budskabet. Alle informanter, bortset fra 2, kendte hinanden gennem et netværk skabt på et større behandlingscenter. Det har naturligvis gjort, at vi har rekrutteret deltagere, der i forvejen har en del til fælles og skabt en mere ensartet gruppe, men omvendt er kræftramte, kunstinteresserede unge i alderen 18-39 en lille gruppe, og en forholdsvis homogen gruppe skaber bedre vilkår, da det forhindrer sociale gnidninger (Spiegel & Classen 2000).

2021. 9. april.

Af de i alt 16 tilmeldte var der frafald på 4 deltagere, som deltog en eller to gange, før de meldte fra. Én af de deltagende fik jeg ikke et indledende eller afsluttende interview med. Frameldingerne var typisk grundet arbejde eller mangel på fysisk overskud, hvilket ikke er unormalt, da både sygdom og behandlinger såsom kemobehandling eller binyrebarkhormoner kan være tærende (Spiegel & Classen 2000). Her skal det nævnes, at der også kan have opstået et bias, da de deltagere, der har været med, er dem, der har haft energien og overskuddet til at deltage.

Anonymisering

Før interviewene bad jeg om samtykke til at optage samtalerne og derudover gøre brug af data eksternt. Her blev de interviewede informeret om rapportens brug og efter GDPR-regler, fik de information om deres rettigheder, såsom anonymisering af data, ret til tilbagekaldelse af data og forklaring af formål med interviewet. Dette skabte også en objektivitet og gennemsigtighed af forskningen (Brinkmann & Tanggaard 2015:466). På grund af anonymiseringen vil informanternes navne og specifikke karakteristika i denne rapport derfor være erstattet med et pseudonym og personfølsom data vil helt være udeladt.

Interviewstil

Da vores informanter ikke er en stigmatiseret gruppe som sådan, men er blevet interviewet om et potentielt sårbart emne, har jeg fravalgt en assertiv interviewteknik (Järvinen 2017:7f), men derimod været mere lyttende og empatiserende (ibid.). Jeg efterstræbte ikke at få deltagerne til at uddybe mere, end hvad de selv er komfortable med, og dermed skabe en potentiel overintimisering (Brinkmann & Tanggaard 2015:463). Helt konkret har jeg sagt, at de ikke skal svare på noget, de ikke har lyst til. Dette var som nævnt også en tilgang, der var generel for selve Vi på SMK og blev gjort brug af under selve sessionerne, hvor det blev understreget, at der ikke var krav om at svare på nogen spørgsmål. Dette forsøg på at modgå en overintimisering stemmer også overens med førnævnte tredje fokuspunkt, der lægges på kunsten.

Digitalisering

Vi på SMK blev udført digitalt over Zoom grundet COVID-pandemien, der udbrød i Danmark i 2020, men det viste sig også at have sine fordele. Gruppebaserede kræftgrupper, der mødes fysisk, er et tiltag med få økonomiske omkostninger (Prioli et al. 2017). Når det er digitalt, kræver det ikke lokaler eller fysiske materialer, hvilket gør det endnu nemmere at udføre. Den digitale tilgang udgør udover dette en markant og ny tilgang til kunstdeltagelse. Af andre undersøgelser har Rigshospitalet netop igangsat et projekt "Forskning i senfølger, opfølgning af psykosociale forhold", der blandt andet undersøger den hyppige senfølge depression, og undersøgelsen vil se på støtte i personlige forhold med partner og børn via et digitalt web-program, der er for kvinder under 50 (Rigshospitalet 2020).

2021. 9. april.

Det kan tyde på, at Vi på SMK går hånd i hånd med et nutidigt, øget fokus på forskning i digitalisering og også en modernisering af tiltag for kræftramte. Denne overgang passer med Statens Museums for Kunsts tilgang til en aktiverende brugerinddragelse.

Teoretisk ramme

Analysen af deltagelsen af Vi på SMK er tredelt; den vil handle om en unik tilgang til kunst, om gruppedynamikken og om den personlige påvirkning, grupperne muliggjorde for deltagerne. Jeg vil her kort beskrive den teoretiske ramme og de mest centrale teoretikere, jeg gør brug af i denne rapport.

Symbolisk interaktionisme

Min tilgang og forståelse af deltagernes oplevelser har primært taget udgangspunkt i teoretikerne inden for symbolisk interaktionisme, hvilket er George Herbert Mead, Herbert Blumer, Erving Goffman i kombination med Randall Collins' teorier om interaktionsritualer. Jeg gør også brug af Axel Honneths anerkendelsesteorier og Arlie Russell Hochschilds følelsessociologi, men så kort, at det ikke er nødvendigt at uddybe her. Kort fortalt handler symbolisk interaktionisme om en forståelse af mennesket som en aktør, der udgør et kombineret subjekt/objekt, der indebærer, at man forstår sig selv gennem den mening, som andre tilskriver én. Dette vil jeg kort redegøre for gennem de mest centrale teoretikere inden for retningen.

Mead

George Herbert Mead forklarede gennem sine teorier, hvordan vi som mennesker forstår os selv gennem interaktion med andre mennesker. Gennem kommunikation internaliserer vi andres perspektiver og skaber vores forståelse af os selv som individ, hvilket beskrives som et "mig" (Larsen & Pedersen 2011:397). Al social handling, som når vi taler med vores familie, venner og kollegaer, gør, at vi har gensidig indflydelse på hinanden (Mortensen 2004:51). Mead beskriver med begrebet "rolleovertagelse", hvordan man gennem kommunikation med hinanden bliver en anden for sig selv (Mead 1934; Mortensen 2004:51). Det kan eksempelvis være rollen som mor, kollega eller som kræftpatient, og hertil vil vi gennem rolleovertagelse fokusere på, hvordan andre ser os i denne rolle.

Hvor mig'et danner baggrund for de valg, man tager, gennem sine tidligere oplevelser i samfundet, er "jeg'et" i modsætning hertil det handlende, impulsive selv (Mead 1934). Jeg'et er kreativt, fantasifuldt og kan foreslå nye handlinger og overraskelser (Mortensen 2004:51), som når vi i en situation eksempelvis taler om kunst, impulsivt tilpasser vores adfærd i kommunikation med andre. Derfor vil selve konteksten og handlingen i en gruppe med andre gøre, at vores "jeg" skabende foreslår nye handlinger, og her ændres selvet afhængig af, hvem der er i interaktionen.

Blumer

2021. 9. april.

Herbert Blumer vidererearbejder Meads idéer og navngiver den teoretiske retning symbolsk interaktionisme (1986). Blumer beskriver, at menneskelig interageren indebærer:

a) at mennesker forholder sig til ting på basis af den mening, de selv har tilskrevet den, b) at mening skabes og genskabes gennem social interaktion, og c) at mennesker er reflekterede og forholder sig til mening gennem fortolkning. Dermed vil vores idé og stillingtagen til kunst og verden ske på basis af vores egen mening og fortolkning. Derudover forholder vi os til os selv, eksempelvis som kræftsyg, på baggrund af den mening, vi tilskriver det. Dette bliver skabt og genskabt i de interaktioner, vi har med andre, og det sker gennem (gen)fortolkninger. Blumer beskriver dermed vores identitet, roller og vores sociale virkelighed som en dynamisk, kreativ proces af forhandling og fortolkning, der også her er defineret af situationen (Larsen & Pedersen 2011:76f).

Goffman

Erving Goffman er inspireret af Blumer og bruger blandt andet begrebet om hverdagslivets samhandel, hvor vi gennem vores hverdagsinteraktioner bekræfter vores selvfølelse, og vores identitet bliver opretholdt gennem interaktionerne (Goffman 1971; Larsen & Pedersen:280; Andersen & Kaspersen:210). Det medfører, at omverdenens potentielle forskelsbehandling og labels gør, at der opstår en identitetsdannelse. Eksempelvis skaber mødet med lægen en identitet og mødet med et familiemedlem en anden (Goffman 1961). Hverdagslivets kommunikation vil generelt påvirke den omsorg, vi får og også den potentielle behandling, man som patient får, og det kan derfor indebære en indoptaget og særlig forståelse af sig selv. En fundamental del af interaktioner generelt er det nonverbale, og de mikroudtryk, vores krop signalerer, er fundamental for vores samvær som mennesker (Glavind 2012). Det er her også relevant at nævne

Goffmans begreb "impression management", hvor vi bruger energi og ressourcer på bevidst at styre det indtryk, man regner med, andre vil have af en (Mortensen 2004:54). Goffman kalder dette arbejde for ansigtsarbejde, som indebærer at opretholde ansigt over for andre og skabe en behagelig interaktion for begge parter (Andersen & Kaspersen 2007:211f). Eksempelvis, at man undgår at nævne en sygdom, da det kan gøre andre utilpasse. Goffman uddyber, at vi som stigmatiserede eller som afvigende personer får et større behov for at "være noget" (Mortensen 2004:54), og måden at opnå denne følelse sker, når vi er en del af større sociale sammenhænge (ibid.). Disse sociale sammenhænge kan også opstå i mindre grupper.

2021. 9. april.

Collins

Collins beskrives ikke som en klassisk symbolsk interaktionist, men har skabt en teori om interaktionsritualer (2005), der er relevant for Vi på SMK. Interaktionsritualer defineres meget bredt i alt fra større, organiserede ritualer, til mindre helt hverdagsagtige og tilfældige interaktioner (Collins 2005:50). Collins beskriver, hvordan størstedelen af vores sociale liv foregår gennem disse ritualer. Han beskriver, her kort fortalt, hvordan disse skaber gruppesammenhæng og emotionel energi.

Et succesfuldt interaktionsritual opstår, hvis disse faktorer er til stede: a) fysisk samlen, b) barrierer til omverdenen, c) fælles fokuspunkt og d) delt humør. Hvis det sker, vil der opstå symboler af gruppedlemskab, fællesskab og energi, og omvendt vil fraværet af disse dræne energien for de deltagende. Her er det det nonverbale og det kropslige med til at give emotionel energi og opbrusen. Collins påpeger, at vores nervesystem mere specifikt er bygget til at lægge mærke til andres kroppe, herunder de små signaler, sociale gestus, da vi er sensitiveret for dette (ibid.54).

Med disse menneskesyn og disse teoretiske rammer, kan man se på, hvordan normer og forståelser for det at være kræftpatient og/eller være i en kunstgruppe brydes, ændres og opretholdes.

Analyse af Vi på SMK

Tema 1: Kunsten

Fokuseret fordybelse.

En undersøgelse af museumsbesøgende på Metropolitan Museum of Art og the Art Institute of Chicago viser, at de besøgende i gennemsnit bruger 27 sekunder på hvert kunststykke (Smith et al. 2017). Det indikerer, at de færreste besøgende fordyber sig i værker, når de ser på kunst. Sessionerne i Vi på SMK derimod varede halvanden time med fokus på ét udvalgt værk. Jeg valgte at spørge deltagerne ind til deres nuværende museumsoplevelser, og endvidere deres oplevelse af Vi på SMK. Her udtaler deltageren Emma:

“Jeg har altid godt kunnet lide at gå på museer ... men jeg havde ikke tænkt over, hvor meget det kan sætte i gang, når man arbejder så lang tid med ét værk, og hvordan man kan bruge det til at sætte sig ind i sin egen situation. Det har vi i høj grad gjort her, når vi har indfanget nogle temaer til værket, relateret til os selv og brugt det personligt. På den måde har Vi på SMK ændret mit syn på kunst”
(Emma 23:30)

2021. 9. april.

Hermed nævner Emma to ting, dels at Vi på SMK har åbnet øjnene op for, *hvad* det kan gøre at fokusere længere tid på et værk og også, hvordan hun gennem temaer har kunnet relatere til sig selv. Hun beskriver det senere i interviewet som at kunne fordybe sig og beskriver det som at "zone ind". Dette er særligt relevant, da en hyppig følgevirkning af kræftforløb er koncentrationsbesvær, hvilket flere deltagere specifikt nævner. Førnævnte undersøgelse om museumsbesøgende viser, at koncentration om kunst generelt kan være en udfordring, og anden forskning viser, at det også gælder for kræftpatienter. En anden deltager, Tobias, der flere gange i forløbet og også i interviewene nævnte koncentrationsbesvær, beskriver i forlængelse af dette: "*Der er et tidselement. Man bliver tvunget til at lede efter nye ting, og her gør det altså noget, at der kun er én ting med, man skal tage stilling til*" (Tobias 03:30).

Det, at der er større koncentration, kan også forklares gennem Collins teorier om interaktionsritualer. Som nævnt indebærer et interaktionsritual, at der er barrierer til det udenfor, et fælles fokuspunkt, delt humør og gruppesamling. Man kan argumentere for, at det digitale format skaber større barrierer til det udenfor, da man kun kan være til stede via Zoom-programmet. Derudover er der naturligvis et delt fokuspunkt, der er kunstværket eller den talende. Interaktionsritualer, som her den fælles diskussion af værket, kan generelt gøre, at man i højere grad kan følge en bestemt række af tanker og undgå en distraherende indre konversation, der opstår, når man er alene (Larsen & Pedersen 2011). Dermed kan et interaktionsritual, som gruppesamtalerne her, højne fokus og fordybelse, som vi også har hørt deltagerne udtrykke. Det skaber en kollektiv emotionel opbrusen, der giver gruppesolidaritet, emotionel energi og delt forhold (Collins 2004). Det skal dog nævnes, at det er sværere at vurdere, om deltagerne har et delte humør, da fortolkning af kunst i høj grad er personlig, og dermed kan sætte alt fra nedtrykkende til opløftende følelser i gang.

Refleksion gennem kunst

Mange af deltagerne efterspurgte brug af kunst til at reflektere over deres egen situation og ståsted. Det at tale om værkerne i forhold til eget liv, og hertil lave skriveøvelser, gjorde, at kunsten blev brugt til at få nye vinkler og perspektiver på emner, der tillod deltageren at gøre brug af kunsten på en anden måde. Tobias udtaler igen:

"Jeg regnede ikke med at få de indblik i, hvordan andres tankegang fungerede. Jeg har normalt mere fokus på kunstværket. Det var hvad folk gravede i, hvad de følte, og hvad de tænkte. Der var generelt andre indgangsvinkler, end hvad jeg selv havde brugt, som at forestille os at vi skulle placere os selv fysisk i maleriet. Der er meget, man tager for givet, da man før bare har placeret sig i malerens øjne (Tobias 06:30)

Her var det for Tobias ikke kun hans eget syn, men relationerne der blev skabt med deltagerne, der gav en anden forståelse af værket. Dette hænger sammen med de førnævnte teorier om interaktionssociologi.

2021. 9. april.

De symbolske interaktionister forklarer, hvordan hændelser er interaktive, hvordan vores forståelse af os selv opstår gennem selvrefleksion, og endvidere at vi overtager andres perspektiv. I stedet for at sætte sig selv lig med maleren og hans "sted", er det nu deltagerne, Tobias ser sig selv gennem. Da den sociale virkelighed, jf. Blumer, også kan ses som en proces af forhandling og fortolkning ud fra situationen, vil samtalerne på Vi på SMK i større eller mindre omfang have samme påvirkning. Konkret bliver værkerne fortolket og diskuteret af de andre i forlængelse af deltagerne egne liv.

Kunsten består i høj grad af symbolik, hvilket skaber en effektiv og nytænkende kommunikation, når der tales om værkerne. Symbolerne i værkerne kan give deltagerne mening om det emne, de interagerer omkring, eksempelvis kræften.

Det kan skabe en refleksion, hvor vi lærer andre at kende og ikke blot er i vores egne tanker, der også kan gøre, at vi anerkender hinanden, som nævnt af Goffman.

Tema 2: Gruppen

Forskelsbehandling

Vi på SMK var et tiltag udelukkende for unge kræftramte og ikke en arbitrær samling af mennesker på baggrund af geografisk placering, interesse for en specifik stilart eller årskortshavere på museet. Derfor er det interessant at se på, hvad det gjorde, at det var en gruppe for unge, der har eller har haft en kræftdiagnose. Deltager Clara taler om, hvordan hun oplever det at være kræftpatient, når hun er sammen med andre i sin hverdag, der ikke er syge:

"Andre tager misforståede hensyn, når man er syg. Folk tror, at de ikke må brokke sig, fordi jeg har kræft, og jo, jeg har det "meget værre", men det virker til, at folk tager afstand og ikke er sig selv. De brokker sig ikke, for de tager hensyn til mig, men det kan godt være trættende, fordi de går på æggeskaller ... man må også godt tænke, at et råddent æble er ulækkert, selv om der er et fattigt barn i Afrika, der ville blive glad for det ... jeg er også blevet sat uden for grupper, fordi de har behov for at tale om mig, uden at jeg er til stede (Clara 12:18)

Oplevelsen af, at man får en anderledes behandling, når man er kræftramt, bliver specifikt nævnt af 7 andre deltagere. De nævner, at der omvendt er en særlig forståelse iblandt kræftramte, der distingverer sig fra ikke-kræftramte (Laura, Emma, Julie, Tobias, Sofie, Rasmus, Sasja). Goffman nævner, hvordan det at få et socialt label ændrer den opmærksomhed og omsorg, man får fra andre. Derudover, som nævnt af Mead og Blumer, forstår vi os selv gennem andre, og da vi påtager andres idéer om os, eksempelvis som syg og som patient, er det naturligt at opsøge andre kræftfællesskaber.

En anden deltager, Jens, har terminalkræft og udtaler, at det var rart med "ligesindede", der gør, at kræften ikke fylder lige så meget. Han beskriver, at det ligger implicit i de sociale interaktioner med andre kræftramte, og at folk forstår en, når alle har eller har haft en diagnose (Jens 35:24). Det er her også en særlig forståelse, der efterspørges, og som opstår gennem fælles oplevelser og erfaringer. Dette behov for forståelse og udtryk beskriver Sofie også. Hun uddyber, hvordan det at være sammen med andre med en kræftdiagnose påvirker samværet:

2021. 9. april.

“Der er en helt basal forståelse af hinanden, når man ved, man har været i et kræftforløb. Det siger ingenting og samtidig alt, når man ved, at den man sidder over for, har dykket ned i sit følelsesliv på en anden måde, end hvad man troede var muligt. Man er selv generelt blevet god til at lukke af for sine følelser over for andre. Det at være i sådan en gruppe gør til gengæld, at man hurtigt kan skabe en meget tryk dynamik. Hvis ikke jeg havde været i en gruppe med kræftpatienter, havde jeg nok ikke haft lyst til at grave så meget op, som jeg gjorde de her gange. Jeg er generelt et åbent menneske, men det havde ikke føltes lige så naturligt uden de andre (Sofie 13:00).

Sofies italesættelse af at lukke af for følelserne nævnes også af en anden deltager, der beskriver, at det at være kræftpatient gør, at man bliver en *“mester i at tage et smil på”*, når hun eksempelvis har en dårlig dag (Sasja 24:03). Derimod siger hun, at hun ikke kan skjule sit humør, når hun er sammen med andre kræfttramte. Det kan forklares ved følelssociologen Hochschilds teorier om emotionelt arbejde. Det kræves ofte i socialt samvær, at vi undertrykker følelser og portrætterer os selv i et særligt lys grundet sociale strukturer, der blandt andet indebærer forventninger. Derfor bruger man energi og tid på at udføre emotionelt arbejde og *“deep acting”*, hvor vi placerer vores følelsesstadie i et lys, der er socialt acceptabelt og i linje med, hvad Hochschild kalder følelsesregler.

Goffman nævnte også dette gennem sine teorier om ansigtsarbejde, hvor Sofie, Jens og Sasja implicerer, at de bruger mindre energi, og dermed mindre ansigtsarbejde og emotionelt arbejde, når de er med andre kræfttramte. Det handler om andres forståelse af en selv, jf. Mead og Blumer, men også om ikke at gøre de andre forlegne. Derfor giver det mening, at deltagerne i Vi på SMK flere gange beskriver tiltaget som *“trygt”*, *“hyggeligt”* og *“afslappet”*. Da de blev spurgt ind til dette, blev det også beskrevet som, at de andre forstod, hvis man ikke har overskud eller har været der til alle sessioner. Her vil jeg argumentere, at der grundet gruppens sammensætning af andre med en diagnose blev skabt et overskud af energi, der normalt ville bruges på emotionelt arbejde og ansigtsarbejde. Den øgede refleksion og fordybelse er derfor grundet, at det er i en gruppe med andre kræfttramte og er færre opstillede regler for italesættelse af kræft og hengemmen af visse sandheder, end når man er i andre interaktioner og roller. Omvendt kan det skabe refleksion, når man hører andre ligesindede tale om den samme kunst.

Anerkendelse i gruppen

Centralt for gruppedeltagelse viste sig at være anerkendelse fra de andre deltagere. En af de mest centrale teoretikere, der omtaler anerkendelse, er Axel Honneth, hvoraf den sociale sfære særligt opstår i grupper (Honneth 2003:92f). Ved fysisk inklusion og fælles aktiviteter, kan der opstå anerkendelse og en følelse af at blive set, hvor modsætningen er social usynlighed, også beskrevet af Goffman som *“ikke at være noget”*. Honneth går så langt til at sige, at vores fundamentale identitet er afhængig af andres anerkendelse. Anerkendelsen gør derfor, at man opnår selvtillid, almen agtelse og i fællesskab opnår fælles værdier og normer, hvor manglen på dette omvendt kan skabe sociale og psykiske problemer (Juul 2012:341; Larsen & Pedersen 2011:31).

2021. 9. april.

I den forbindelse kan man se Vi på SMK som et projekt, der faciliterede anerkendelse af deltagerne. Laura udtaler:

“Det var sjovt, at det var så åbent, og at jeg ikke blev bedømt på nogen måder. Man er vant til, at alt man laver bliver bedømt. Her var det mere eksperimenterende. Der var ikke noget, der var forkert ... jeg har aldrig prøvet, at man bare skriver. Det kunne jeg godt lide ... nogle gange havde man tænkt det samme, som de andre deltagere, og der opstår en form for spejling. Man er nysgerrig over, hvad de andre tænker” (Laura 10:02 & 14:34).

Her omtaler Laura, hvordan der dels ikke blev stillet krav om præsteren og også, hvordan det at kunne udtrykke sig selv uden andres kritik føles positivt. Laura beskriver omvendt, at den gensidige spejling i gruppen var rar og noget, hun havde lyst til at udforske. Dermed kan Vi på SMK give en anerkendelse i form af, at der ikke er vurderingskrav, men i stedet opmærksomhed på en selv og ens kreative udtryk. Teoretikeren Cooley, også symbolsk interaktionist, beskriver anderledes den fundamentale interaktion med andre via et spejl-jeg, hvor vi bruger andres reaktioner som spejl til at forstå os selv. Han uddyber, at vi som mennesker søger en harmoni mellem vores jeg-følelse og en vi-følelse (Larsen & Pedersen 2011:124f). Det kan forklare, hvorfor det er interessant for Laura at spejle sig og opleve andres reaktioner på sig selv, da spejl-jeg'et opnår en selvfølelse ved at forestille sig som set af andre

Når de andre deltagere udtrykker lignende vurderinger, kan vi blive bekræftet og anerkendt for og i vores udsagn. Og på den anden side, hvis de andre deltagere udtrykker andre ting om et værk end en selv, lærer man om sin egen person gennem spejling og tilgang til kunst, hvilket flere deltagere også gav udtryk for skete. Vi på SMK skaber derfor en selvfølelse af accept, da de andre kan relatere til kræften, og da ens udsagn og bidrag ikke bliver bedømt. Det kan i sidste ende skabe refleksion af sig selv gennem kunst.

Tema 3: Identitet

Sygdom som identitet

I interviewene dukkede selvforståelse og identitet op. Da det var ikke var et specifikt og udvalgt fokuspunkt for undersøgelsen, fandt jeg det særligt interessant. Deltager Rasmus udtaler:

“Kræft er noget, man har behov for komme væk fra. Sygdommen bliver for meget til ens identitet ... Det er en vanvittig proces, efter man er blevet rask og kræftfri. Så skal man til at pille den selvforståelse af sig: “mig som syg” og “mig som patient” ... jeg har mødt mange syge mennesker i løbet af de sidste år, og der er stor forskel på, hvordan folk kommer igennem forløbene, og hvordan de ændrer deres selvforståelse. Det handler om menneskene og kredsene, de omgiver sig i, og hvilket sprog der bliver brugt til at tale om sygdommen.

2021. 9. april.

Det er meget svært at fralægge sig selvforståelsen som den syge og pille de mentale barrierer ud, når jeg taler om mig selv til andre, men også når jeg taler med mig selv indadtil. Så skal man til at få lusene ud med kammen” (Rasmus 24:15 & & 34:33)

Her bliver det forklaret, hvordan det at have været igennem et kræftforløb har skabt en identitet og rolle, Rasmus har påtaget sig som menneske. Det kan holdes op mod førnævnte teorier om, at vi gennem spejling og interageren med andre, ændrer og internaliserer en forståelse og fortælling om os selv. Jeg vil argumentere for, at Vi på SMK muliggør et andet rum for identitetspositionering og rollepåtagelse. Goffman og Honneth talte om, hvordan vores hverdagsinteraktioner påvirker vores selvfølelse, og hvordan vores selvforståelse og identitet opretholdes gennem vores interaktioner.

Eksempelvis talte Clara om, at folk i hendes omgangskreds så hende på en anden måde, og Rasmus taler også om, hvordan andre patienter kommer forskelligt igennem forløbet alt afhængig af de mennesker, man interagerer med og den kommunikation, der skabes. Vi kan konkludere ud fra deltagernes andre udtalelser og oplevelser, at de grupper, man befinder sig i, og den forståelse og samtale, der bliver holdt, påvirker ens rolle og forståelse af kræft. Deltageren Emma nævner andetsteds i sit interview, at det ofte handler om kræft, når hun har deltaget i andre grupper eller aktiviteter med andre kræftpatienter. Da Vi på SMK har handlet om kunsten, og de deltagende har givet udtryk for, at det var det, der var i fokus, kan vi konkludere, at den interaktion og de relationer, som Vi på SMK havde, satte fokus på kunsten. Emma forklarer det kort og præcist: *“Der er plads til, man kan være fælles om noget andet”.*

Det er ikke kræften, der på samme måde definerer individerne. Det er kunsten, der er fokuspunktet. Det er, også forklaret gennem Collins interaktionsritualer ikke kræften, der skiller én ud, men det skaber derimod en implicit fællesnævner. Det bliver ens måde at formulere sig på, sin positionering i kunstværket, og eksempelvis om man fortolker et værk som undertrykkende eller frigørende, der også påvirker andres forståelse af en og dermed ens selvforståelse. Kræftdiagnosen ligger implicit og udgør en mindre dominerende tilstedeværelse, der skaber et frirum gennem kunsten.

Diskussion

Dermed har vi undersøgt de 3 temaer; a) brugen af kunst, b) gruppen og c) den identitetsmæssige effekt ved deltagelse i Vi på SMK. Denne undersøgelse af Vi på SMK skal forstås som et enkelt case, der giver et nuanceret blik på virkeligheden. Rapporten udgør og har skabt en begyndende forskning og teoretisering om et forholdsvist udforsket felt, og dermed kan denne undersøgelse af Vi på SMK være med til at udvide forståelsen af kræftgruppers dialog om kunst. Jeg vil nu diskutere kræftidentiteten, digitalisering og museets rolle.

Et af fundene i analysen var, at den interaktive proces kan bidrage til et anderledes forum, hvor ens selvforståelse og forståelse af kunst kan ændres. Men det leder os til, *hvilken* identitet, der bliver skabt.

1) Genskabelse af kræftidentitet

Flere forskningsartikler, der kvalitativt og sociologisk har undersøgt på kræftforløb, fandt lignende, at det at have kræft skaber en rekonfigurering af identitet, selvforståelse og en revurdering af ens syn på fremtiden (Kerr. et al. 2018; Hubbard et. al 2010; Ramirez et al. 2014). Forskningen fandt også, at selvforståelsen ofte fortsætter efter afsluttet kræftbehandling, som nævnt af Rasmus. De førnævnte teoretikere inden for symbolsk interaktionisme forklarede også den konfigurerings af selvforståelse.

Det skal indledningsvist nævnes, at Vi på SMK ikke var et længere forløb, da det var 4 torsdage, men ved potentielle længere forløb, bliver det i højere grad essentielt at diskutere.

Men idéen med Vi på SMK var at lade de kræftramte svare så frit og løst på spørgsmålene som muligt. På trods af, at vi italesatte, at det ikke handlede om kræft specifikt og på trods af, at vi specifikt spurgte ind til værkerne og ikke sygdom, kom mange af diskussionerne alligevel til at italesætte kræft. Derfor kan man spørge, hvorvidt det sammen at reflektere over kræft i et rum med andre, der også har en diagnose, kan fastholde et fokus på at være syg. Eksempelvis var diskussionen påvirket af, at deltagerne med kræftdiagnose var forskellige steder i deres forløb. Sofie fortæller:

“Jeg stod i en situation, hvor jeg ikke havde behov for at snakke om min sygdom. Det var ikke sådan, at der ikke var plads til det, det var bare ikke relevant for mig. Det kom alligevel til udtryk i den måde, jeg så værkerne på, uden at jeg vidste det. Jeg havde ikke behov for at tale om kræft, og det var anderledes fra person til person. Andre i gruppen havde behov for at tale om, hvordan sygdommen påvirkede deres måde at forstå værket på, eller hvordan han eller hun havde det den dag (Sofie 40:01).

Dette citat berører også en metodisk diskussion, der handler om, hvor homogen en gruppe skal være. Kræft har mange former, og man kan endvidere være på forskellige stadier i sit forløb. Flere af deltagerne havde endda været ude af behandling i et stykke tid, da gruppen mødtes i 2020. Jens, der som nævnt var den eneste deltager med terminalkræft, havde oplevet et skel imellem sig selv og andre kræftramte, da han tidligere havde deltaget i et andet socialt forløb. Han fortæller:

“Jeg har prøvet genoptræning for kræftramte, hvor alle var kræftsyrge, og der var det sådan, at efter træning taler alle om det, og personligt synes jeg, det er værre, for jeg er den eneste, der har terminal kræft og er ung. De andre sagde “åh, jeg skal kun have én gang kemo, og så er jeg kureret”, og så kan de tale om det. Det var virkelig deprimerende, for man bliver sat i en bås (Jens 37:55)

Sagt med andre ord er det relevant at se på gruppensammenhængen og være opmærksom på, om patienter der ikke er erklæret raske, eller ikke oplever bedring i behandlingen, oplever det nedtrykkende at være i en kræftgruppe. Omvendt kan det potentielt være intimiderende eller skræmmende for patienter med en ny diagnose at høre om terminal kræft eller et særligt alvorligt kræftforløb (Spiegel & Classen 2000).

2021. 9. april.

Hvis der sker en gruppedynamik med spejling og efterfølgende selvforståelse, hviler der dermed et stort ansvar på facilitatoren af gruppens skuldre. Man kan i den mest ekstreme case skabe et internaliseret narrativ om, at man er sin diagnose, eller at man er forkert. Det kan være både i forhold til omverdenen, men også i forhold til andre kræftpatienter. Jens fortsætter dog med at sige:

“Derfor satte jeg pris på, at det ikke var det, der skete her ... det er rart at have en pause fra alt det, og i den her halvanden time handler det om noget helt andet. Folk forstår en, så det er der ikke nogen pointe i at tale for meget om kræft ... det er implicit i vores samtale, uden at det bliver nævnt, og uden det bliver akavet. Folk ved det godt, og det er også okay” (Jens 35:24).

Da kunsten dermed var i fokus, blev overfokusering på kræft modgået. Der var ingen, der nævnte, at det var ubehageligt, eller at det i for høj grad handlede om kræft. Alt i alt er det dog vigtigt at nævne, at man i lignende forløb skal være opmærksom på stemningen, og hvor meget vægt og fokus, man vil lægge på kræften, når man faciliterer en gruppe. En note til videre eller lignende behandling er derfor, at man skal være opmærksom på gruppesammensætningen og endvidere fortsat lægge stor vægt på, at kræften ikke behøver at være i fokus.

2) Digitalitet

Vi på SMK var originalt tænkt som fysisk møde, men særligt grundet COVID var det digitalt over Zoom. Som nævnt taler Collins om, at et interaktionsritual er succesfuldt, hvis der er en gruppesamling i form af fysisk tilstedeværelse. Det er grundet, at vi aflæser det nonverbale og det kropslige, hvilket er fundamentalt for os som mennesker. Når man er i en kræftgruppe, hvor folk bliver rørte, og da det er vigtigt at aflæse, hvornår man skal gå videre, og hvornår man skal spørge ind, kan det være svært i en digital setting. Goffman taler også om, hvordan en fundamental del af interaktioner er det nonverbale, og at de mikroudtryk, vores krop signalerer, er fundamental for vores samvær som mennesker (Glavind 2012). Derfor kan man stille spørgsmålstegn ved, om Vi på SMK opnåede den kollektive følelse og forbindelse. Kasper, der også deltog, udtaler:

“Zoom var en hæmsko. Jeg er ikke fan af, at man snakker med nogen, uden at man er fysisk til stede ... det er selvfølgelig derfor, man er med. Det er motiverende at være sammen med andre, der hører, hvad man siger. Det er sjovt at se, hvordan andre reagerer ... jeg ville helt sikkert også have været med, hvis det havde været fysisk frem for digitalt. Man bliver trukket med ind i stemningen rent æstetisk, hvis man går inde på Statens Museum for Kunst ... dog er det motiverende at være sammen med andre, der hører på, hvad man siger, og det er sjovt at se, hvordan andre reagerer” (Kasper 26:45)

Alligevel gav deltagerne udtryk for, at det på trods af Zoom stadig havde effekt og påvirkning at være med. Her skal det også nævnes, at flere deltagere udtalte, at de var med, netop *fordi* det var digitalt. To af deltagerne var i isolation grundet kræftbehandling og en tredje boede for langt fra København til at kunne være med.

2021. 9. april.

Andre udtaler, at de eventuelt ikke ville have været med, hvis det havde været fysisk, på grund af manglende overskud. Som nævnt tidligere i rapport fandt anden forskning i online kunstgrupper, at der alligevel var en følelse af tryghed, social forbindelse, gruppesammenhæng og håb. Derfor er det svært at forstå fuldstændigt, hvad det digitale gjorde i sig selv, men vi kan konkludere, at det er nuanceret og opfordrer til videre forskning.

Alle deltagere, der ville have haft mulighed for at deltage fysisk, gav udtryk for, at de ville deltage i Vi på SMK, hvis det var fysisk på Statens Museum for Kunst. Og da et digitalt tiltag som Vi på SMK på trods af fysisk samvær alligevel kan have så stor effekt og positiv indvirkning på deltagerne, og i kombination med at deltagerne efterspørger Vi på SMK fysisk, vil det være interessant at se på, hvad sådan et forløb ville medføre.

Rent økonomisk krævede Vi på SMK få ressourcer, og generelt medfører samtalegrupper for kræftpatienter få omkostninger sammenlignet med andre behandlingsformer (Prioli et al. 2017). Det er også lave økonomiske omkostninger i forhold til andre kunsttilbud. Tiltaget kan nemt opskaleres til eksempelvis flere deltagere og flere gange end de 4 torsdage per gruppe.

Dette kan være en årsag til at udvikle Vi på SMK fysisk på Statens Museum og udføre projektet fremadrettet. Hertil kan man komparativt undersøge det i forhold til denne rapport.

3) Motivation for museet

Deltagerne og museet

Som sidste del i diskussionen vil jeg tale om museets rolle i relation til Vi på SMK. Hvis vi ser på deltagerne, var der kun to, der besøgte museet mere end årligt, og kun én havde et årskort. Udover det var der en stor andel besøgt det, men for flere år siden. Deltagerne var primært nogen, der havde besøgt museet i kombination med familiebesøg, folkeskole eller grundet en særudstilling. Dermed kan Vi på SMK beskrives som et tipping point, hvor man får inddraget nogle, der ikke typisk går på museum. Flere deltagere udtrykte, at de efter deltagelse i Vi på SMK ville besøge museet nu for første gang i flere år.

Interaktiv

Som rapporten nævnte i indledningen, har Statens Museum for Kunst fulgt en strømning inden for den moderne kunstverden, der indebærer en strategi om en mere inklusiv og aktiverende brug af kunst. Vi på SMK var et forsøg på netop dette. Det var en inklusion af de deltagende, der foregik digitalt i deres eget hjem, og dermed trak kunsten ind i hverdagens rammer.

2021. 9. april.

Inden vi gik i gang med projektet, spurgte jeg deltagerne ind til Statens Museum for Kunst. Jens svarede:

“Jeg kan godt lide interaktion med kunst. Det, der har gjort størst indtryk på mig fra SMKs side, var at være med til croquis, hvor man selv stod blandt mesterværkerne. Det er en fantastisk følelse, hvor man er indlevende og får inspiration. Det mest givende for mig er generelt alt, hvad der er interaktivt. Frem for at se på kunsten er du med til at skabe den. Så sætter jeg pludselig mere pris på værkerne, når man indser, at det er så svært og har været svært at lave (Jens 31:40)

Deltagerne efterspørger en inkluderende tilgang og to andre deltagere nævnte netop croquis, udover Vi på SMK, som at have gjort størst indtryk. Croquis på SMK var tegne-workshops og var et tidligere tiltag uafhængigt af Vi på SMK. Da 3 deltagere nævnte det uden at blive spurgt ind til det, har jeg kort nævnt det her.

Undersøgelsen af Vi på SMK har overordnet set været en dialog med unge, der ikke har besøgt museet fast eller slet ikke i flere år. Denne nye tilgang kan beskrives på flere forskellige måder, men Emma siger det kort og præcist:

“Jeg har fundet ud af, at der her findes et forum, og at der findes andre måder at bruge et museum på. Vi på SMK var noget, hvor man blev aktiveret” (Emma 22:10)

og Kasper udtaler:

“Jeg vil skænke et billede en ekstra tanke, før jeg går videre til det næste. Tænke i flere baner: det tekniske, komposition, og hvordan man ser det. Der har jeg lært noget” (Kasper 19:14)

Konklusion

Denne rapport har besvaret, hvordan deltagelsen i Vi på SMK har skabt et frirum og en anderledes tilgang til kunst. Dette blev undersøgt gennem 18 kvalitative, semi-strukturerede interviews af 12 deltagere i Vi på SMK i perioden 2020-2021. Den eksisterende litteratur viste, at kunstgrupper for personer med en kræftdiagnose er begrænset, men at gruppesamtaler og grupper om kunst for kræftpatienter har gavnlige effekter. I tråd med dette har rapporten gennem symbolsk interaktionisme, herunder George Herbert Mead, Herbert Blumer og Erving Goffmans teorier, i kombination med Randall Collins interaktionsritualer, Arlie Russell Hochschilds emotionsteori og Axel Honneths idéer om anerkendelse vist, at deltagelse i Vi på SMK har skabt tryghed, mulighed for anerkendelse og forståelse af de andre i gruppen, hvilket har gjort, at man gennem samtale og skriftlig udtrykkelse om kunst har ændret fokus fra kun at handle om kræft til at handle om kunst.

Det er vigtigt at være opmærksom på, hvilken selvforståelse og spejling, der blev opbygget, og om der eventuelt blev skabt øget fokus på kræft ved at være i grupper med andre med en diagnose. Det viste sig ikke at være et problem, og her anbefales det til lignende projekter at fokusere på faciliteringen, hvor man lader deltagerne styre emnerne og endvidere være opmærksom på, om gruppesammensætning kan muliggøre den rigtige styring af fokus på kunsten versus kræften.

Rapporten har endvidere givet et unikt indblik i en ny tilgang til brug af kunst og grupper, der er digital, og endvidere særligt relevant for COVID i 2020-2021. Vi ser et eksempel på et forskningsmæssigt tværfagligt samarbejde mellem sociologi, forfatterskab og interaktionsdesign, der for Statens Museum for Kunst og andre institutioner eksemplificerer en måde at gå imod en mere inddragende og aktivt tilgang til kunst.

2021. 9. april.

Litteraturliste

Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (2007). *Klassisk og moderne samfundsteori*. 4. udg. Hans Reitzels Forlag.

Amtsrådsforeningen og Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2003) *Rehabilitering af kræftpatienter. Rapport fra arbejdsgruppen om rehabilitering af kræftpatienter*

Bell, K. (2009). 'If it almost kills you that means it's working!' Cultural models of chemotherapy expressed in a cancer support group, *Social Science & Medicine*, 68, 1, 169-76

Blumer, Herbert (1986). *Symbolic Interactionism: perspective and method*. 1. paperback printing. (originalår 1969). Berkeley, Calif. University of California Press.

Bozcuk, H. Ozcan, K. Erdogan, C. Mutlu, H. Demir, M.et al. (2017). *Complementary Therapies in Medicine*; Kidlington Vol. 30, Feb 01: 67-72.

Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene (2015) *Kvalitative metoder* 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.

Cardoso, Kristen (2017). Book Review: The Art of Relevance, Written by Nina Simon. *Middlebury Institute of International Studies at Monterey*. Volume 1, Issue 6

Collie, Kate. Hankinson, Sara Prins. Norton, Mary. Dunlop, Catherine. Mooney, Mady. Miller, Gretchen et al. (2016). Online art therapy groups for young adults with cancer. *Arts & Health An International Journal for Research, Policy and Practice*. Volume 9, 2017 - Issue 1

Collins, Randall (2004) *Interaction markets*. Princeton 141-182

Collins, Randall (2005) *Interaction Ritual*. Princeton: Princeton University Press

Cooley, Charles H. (1902) *Human Nature and the Social Order*. New York: Charles Scribner.

Forzoni, Silvia. Perez, Michela. Martignetto, Angelo. Crispino, Sergio (2010). Art therapy with cancer patients during chemotherapy sessions: An analysis of the patients' perception of helpfulness. *Palliative & Supportive Care*; Cambridge Vol. 8, Iss. 1

Geue, Kristina. Richter, Robert. Buttstaedt, Marianne. Braehler, Elmar. Boehler, Ursula. Singer, Susanne (2012) Art therapy in psycho-oncology - recruitment of participants and gender differences in usage. *Support Care Cancer*. Apr; 20(4):679-86

2021. 9. april.

Girja, Kaimal (2020). How Art Can Heal. *American Scientist; Research Triangle Park* Vol. 108, Iss. 4

Glavind, Inger Bo (2012) Det sociale bånd og følelser i menneskers interaktion - Thomas Scheffs socialpsykologiske perspektiv på stolthed og skam. *Psyke & Logos*, 2012, 33, 7-26

Goffman, Erving (1961) *Asylums*. Harmonds-worth.

Goffman, Erving (1971) *Relations in Public*. New York.

Green, A.R. (2014) The lived experience of visual creative expression for young adult cancer survivors. *Palliative & Supportive Care; Cambridge* Vol. 14, Iss. 4

Hochschild, Arlie (2003) Emotional Geography and the Flight Plan of Capitalism. In: *Hochschild, Arlie The Commercialization of Intimate Life*. Berkeley: University of California Press

Hoffman, B (2016) The Role of Expressive Therapies in Therapeutic Interactions; Art Therapy - Explanation of the Concept. *Trakia Journal of Sciences, No 3*. Trakia University

Honneth, Axel (2003) *Behovet for anerkendelse*, 1. udgave, 7. oplag, Hans Reitzels forlag

ICOM, International Council of Museums. *Strategic plan 2016-2022*"

Hubbard, G., Kidd, L. and Kearney, N. (2010). Disrupted lives and threats to identity: The experiences of people with colorectal cancer within the first year following diagnosis, *Health*, 14, 2, 131-46

Jensen, Anita & Bonde, Lars ole. (2017) Deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter har positiv effekt på somatiske sygdomme. *Ugeskriftet for Læger*. Vol. 180. Udg. 12.

Juul, Søren & Pedersen, Inge Kryger (2012) *Nyere kritisk teori*. Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. Hans Reitzels Forlag.

Kerr, Anne. Ross, Emily. Jacques, Gwen. Cunningham-Burley, Sarah. (2018). The sociology of cancer: a decade of research. *Sociology of Health & Illness* Vol. 40 No. 3 2018 ISSN 0141-9889, pp. 552-576

Kirshbaum, Marilynne N. Ennis, Gretchen. Waheed, Nasreena. Carter, Fiona (2017). Art in cancer care: Exploring the role of visual art-making programs within an Energy Restoration Framework. *European Journal of Oncology Nursing*. Volume 29

2021. 9. april.

Kræftens Bekæmpelse. "Nøgletal".

<https://www.cancer.dk/nyheder/presserum/statistik-om-kræft/> (besøgt d. 11/12/2021)

"Om os". <https://www.cancer.dk/om-os/organisation/bliv-medlem-om-os/> (besøgt d. 26/3/2021)

Kulturministeriet.

"Museer". <https://kum.dk/kulturomraader/kulturarv-og-institutioner/museer>, (besøgt d. 01/02-2021)

Larsen, Steen Nepper & Pedersen, Inge Kryger. (2011). *Sociologisk Leksikon*. Hans Reitzel Forlag, 1 udg., 2. oplag

Lee, Jeongshim. Choi, Mi Yeon. Kim, Yong Bae. Sun, Jiyu. Park, Eun Jung. Kim, Ju Hye. Kang, Minchul. Koom, Woong Sub (2016). Art therapy based on appreciation of famous paintings and its effect on distress among cancer patients. *Quality of Life Research; Dordrecht* Vol. 26, Iss. 3,

Lefe, Cedric. Ledoux, Mathilde. Filbet, Marilène (2016). Art therapy among palliative cancer patients: Aesthetic dimensions and impacts on symptoms. *Palliative & Supportive Care; Cambridge* Vol. 14, Iss. 4

Martins, Dalton Lopes. Martins, Luciana Conrado. Carmo, Danielle do. (2010). New Social Practices in the Field of Museum Education in Brazil: Digital Culture and Social Networks. *Museum & Society*, 19 (1)

Mead, G.H. (1934) *Mind, Self, and Society*, Chicago. University of Chicago Press

Mik-Meyer, Nanna (2005) Fokus på patienters psykosociale situation danske revalideringscentre. *Månedsskrift for Praktisk Lægegerning*.

Monti, Daniel A. Peterson, Caroline. Kunkel, Elisabeth J Shakin. Hauck, Walter W. Pequignot, Edward. Rhodes, Lora. Brainard, George C. (2006) A randomized, controlled trial of mindfulness-based art therapy (MBAT) for women with cancer. *Psycho Oncology*. May; 15 (5): 363-73.

Mortensen, Nils. Interaktionisme, fænomenologi og social samhandel i *Sociologi*. Red. Heine Andersen. 3. revideret udg. Hans Reitzels Forlag.

Nainis, Nancy. Paice, Judith. A. Ratner, Julia. Wirth, James H.. Lai, Jerry. Shott, Susan (2006). Relieving Symptoms in Cancer: Innovative Use of Art Therapy. *Journal of Pain and Symptom Management*. Volume 31, Issue 2.

2021. 9. april.

Olsen, Pia. (2008). Teenagere og unge med kræft – mellem to stole. I *“Den unge med kræft. Et praksisforskningsprojekt på Onkologisk Afdeling D”*. Udg. 1

Parry, Ross. (2010). *“Museums in a digital age”*. Routledge, London.

Prioli, Katherine M., Pizzi, Laura T., Kash, Kathryn, Newberg, Andrew B., Morlino, Anna Marie, Matthres, Michael J., Monti, Daniel. A. (2017). Costs and Effectiveness of Mindfulness Based Art Therapy versus Standard Breast Cancer Support Group for Women with Cancer. *Am. Health Drug Benefits*. 10(6). 288-295.

Ramirez, M., Altschuler, A., McMullen, C., Grant, M., et al. (2014) ‘I didn’t feel like I was a person anymore’: Realigning full adult personhood after ostomy surgery, *Medical Anthropology Quarterly* (New Series), 28, 2, 242-59.

Rigshospitalet. Afdeling for kræftbehandling:

Forskning i senfølger, opfølgning og psykosociale forhold (<https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/kraeft-og-organsygdomme/kraeftbehandling/forskning/Sider/forskning-i-senfoelger-og-psykosociale-forhold.aspx>, (besøgt d. 11/12/2021).

Seung-Ho Jang, Kang, Seung-Yeon, Lee, Hye-Jin, Lee, Sang-Yeol. 2016. Beneficial Effect of Mindfulness-Based Art Therapy in Patients with Breast Cancer—A Randomized Controlled Trial. *Explore*. Volume 12, Issue 5.

Simon J. Knell, Suzanne MacLeod & Sheila Watson (2007). *Museum Revolutions. How museums change and are changed*. Routledge 2007

Simon, Nina. 2010. *“The Participatory Museum”*. Museum 2.0.

SLA, Europe. *SLA Europe DigiComms*. (2013). 28.september
<https://sla-europe.org/2013/09/28/europeana-europes-digital-library-museum-and-archive/?lang=da> (besøgt d. 25/3/2021)

Spiegel, David & Classen, Catherine. 2000 *“Group Therapy for Cancer Patients - A research-based handbook of psychosocial care.”*. Basic Books.

Smith, L. F., Smith, J. K., & Tinio, P. P. L. (2017). Time spent viewing art and reading labels. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 11(1), 77-85

Statens Museum for Kunst, a.

“Om SMK” <https://www.smk.dk/section/om-smk/>, (besøgt d. 12/12/2021)

Statens Museum for Kunst, b.

“Det er dit”. <https://www.smk.dk/article/det-er-dit-10/> (besøgt d. 25/3/2021)

2021. 9. april.

Statens Museum for Kunst, c

“SMK Open”. <https://www.smk.dk/article/smk-open/> (besøgt d. 02/3/2021)

Stephen, J., Collie, K., McLeod, D., Rojubally, A., et al. (2014) Talking with text: Communication in therapist-led, live chat cancer support groups, *Social Science & Medicine*, 104, 178–86

Tanggaard, Lene. Thuesen, Frederik. Vitus, Kathrine (2014). *Konflikt i kvalitative studier*. Hans Reitzel Forlag.

Vilhauer, Ruvanee P. (2009). Perceived Benefits of Online Support Groups for Women with Metastatic Breast Cancer. *Women & Health*, 49:5, 381-404,